

El V Congrés de Metges en Llengua Catalana, celebrat a Lleida el juny de 1923

The 5th Congress of Doctors in Catalan Language,
held in Lleida in June 1923

Zenith Escolà i Gateu
Investigadora

RESUM

Lleida fou escollida per presentar el V Congrés de Metges en Llengua catalana, cosa que omplí la ciutat de personatges de la cultura científica. Fou important el poder desenvolupar temes mèdics de gran transcendència, a través de conferències i ponències que pretenien posar a l'ordre del dia temes i novetats que revolucionarien la societat en els anys següents; es va debatre sobre els avenços en diferents camps de la medicina i la tecnologia d'avantguarda que acompanyava la pràctica quirúrgica i mèdica en general. Les malalties i la cirurgia que van ser objecte d'estudi per eminents metges d'arreu el país, foren exposades en aquest congrés i debatudes pels doctors que hi assistiren, discutint i observant discrepàncies i solucionant qüestions.

PARAULES CLAU

Congrés, metges, medicina, ponències, tecnologia, cirurgia.

ABSTRACT

Lleida was chosen to develop the 5th Congress of Doctors in the Catalan Language. This Congress filled the city with scientific culture figures. It was significant the number of medical topics with great transcendence, carrying out conferences and lectures about the huge progress that medicine and its technology were getting in those times, and willing to give relevance to some matters that transformed the society. Also, the diseases and the surgery that eminent doctors from all the country presented in this congress were considered by the doctors who participated in it, discussing and commenting discrepancies and solving questions.

KEYWORDS

Congress, doctors, medicine, lectures, technology, surgery.

Lleida fou, en l'Edat Mitjana, pionera en l'Estudi de la Medicina en el marc acadèmic de l'Estudi General, fundat per Jaume II d'Aragó l'any 1300. La càtedra de Medicina va estar present de forma constant durant tota l'existència d'aquella Universitat de forma general i amb les diferents especialitats que anaven sorgint fruit de la bona pràctica i investigació de molts dels professors que allà van impartir classes, assegurant el bagatge científic que li donà el ser pionera de les descobertes mèdiques que amb els segles s'anirien produint. Aquest va ser un dels arguments per defensar la celebració d'un congrés de medicina amb la participació de les primeres figures de la disciplina i més si era organitzat per metges de parla catalana, perquè aquesta és la nostra llengua.

L'Associació de Metges de Parla Catalana es constitueix a resultes del I Congrés de Medicina celebrat a Barcelona amb l'objectiu principal d'estimular la col·laboració dels diferents professionals de la salut. Establí el seu domicili a Barcelona, però el seu àmbit d'actuació comprèn tots els territoris de parla catalana i des d'aquell moment s'encarrega, encara avui, d'organitzar un congrés, més o menys, cada dos anys en diferents ciutats del territori esmentat i sempre amb temàtiques d'actualitat i primeres figures dels diferents àmbits de la medicina (RAMIS 1996).

Fig. 1. Insignia que presidí el V Congrés de Metges de Llengua Catalana a Lleida 1923

En aquesta línia es postulà la ciutat de Lleida com a seu del cinquè congrés. Aquesta proposta comptà amb la col·laboració dels metges lleidatans, i es celebrà durant els dies 24, 25 i 26 de juny de 1923. [Fig.1]

Les sessions i la resta d'esdeveniments socials programats en el marc de l'esdeveniment científic-acadèmic es van recollir diàriament en unes publicacions en les que, a més del programa, es plasma la crònica detallada del desenvolupament de les sessions i demés actes, uns diaris que es publicaren diàriament durant el Congrés: les ressenyes més o menys detallades de les diferents ponències o conferències, així com de les consultes, comentaris, visions particulars dels temes tractats.¹ [Fig.2]

Fig. 2. Portada Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana, 24 de juny de 1923, núm. 1. AML

El programa aplegava tot un seguit de temes que en aquell moment eren d'absoluta actualitat i desenvolupats per especialistes de prestigi incontestable en cada matèria, de forma que l'interès dels assistents estava garantit. Amb aquestes sessions es buscava l'actualització de la professió a través del coneixement i el debat professional i, per facilitar-lo, s'articulava en diferents meses en les que es repartien els «temes oficials» del congrés,² organitzant l'exposició i el debat de forma que s'oferien espais per facilitar la discussió sobre el tema o temes centrals en cada sessió; els resultats, plasmats de forma succinta en els *Diaris*, ens mostren els interessants intercanvis d'opinió que mostren el progressisme i l'avantguardisme en els coneixements dels participants. [Fig.3]

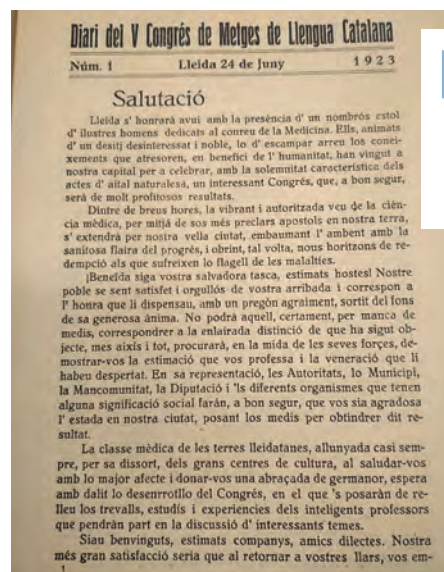

Fig. 3. Primera plana del Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana, 24 de juny de 1923, núm. 1. AML

¹ Són quatre diaris editats, datats i numerats per donar informació sobre els esdeveniments del dia anterior, i porten per títol *Diaris del V Congrés de Metges en Llengua Catalana*. Tenen el valor del testimoni immediat, ja que recollien tot allò que s'havia esdevingut al Congrés el dia anterior i recordava el programa del dia en curs: *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana*, 24-27 de juny de 1923. En línia: <http://hdl.handle.net/10459/3567> (consulta: 29/06/2019).

² Les meses corresponien a les diferents seccions: Medicina i higiene; Cirurgia; Obstetrícia, ginecologia, pediatria i fisioteràpia; i d'Especialistes.

Les sessions se celebraren en els salons del palau de la Diputació. Van ser totes públiques i, tal com anunciava el programa, amb participació de figures de primer ordre en la medicina catalana i amb representacions també dels Col·legis d'Apotecaris, de Veterinaris i de Practicants i Infermeria, fent d'aquest V Congrés tot un esdeveniment a la ciutat i al país. La comissió local organitzadora estava formada per reconeguts doctors lleidatans: E. Bellí, Llorens, Vicens, Castro, Vallory i Porqueres.

Els periòdics locals i provincials, molts d'ells de caire especialitzat, es fan ressò del fet acadèmic com podem veure en el diari *El País*,³ o la informació que es publica en el *Boletín Médico*⁴ o en la revista *Vida Sanitaria*,⁵ que coincidien en qualificar el Congrés com a un veritable fet cultural per a la ciutat de Lleida.[Fig.4]

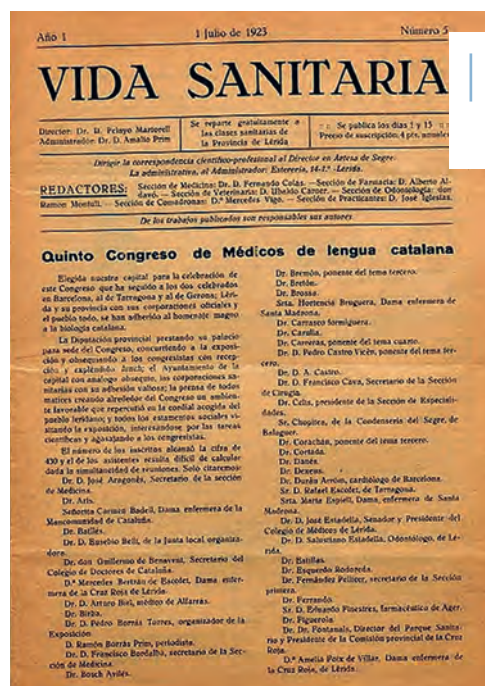

Fig.4. Portada del diari *Vida Sanitaria* (1 de juliol de 1923)

i estris mèdics i sanitaris. Un altre dels actes importants dels que podem trobar també esment a la premsa local va ser la benedicció i col·locació de la primera pedra del que en pocs anys seria el nou Hospital Provincial.⁷ [Fig.5]

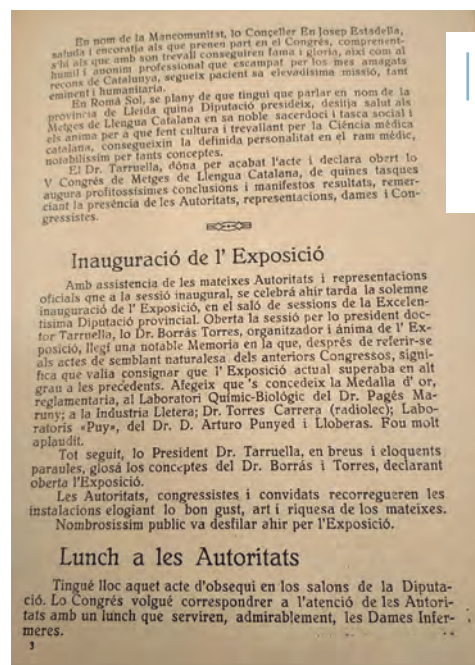

Fig. 5. Pàgina 3 del *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana*, 25 de juny de 1923, núm. 2. AML

Tal com es pot llegir al *Diari* del dia 25,⁶ es va inaugurar amb una festa en el saló del Teatre Viñes amb gran assistència de públic, entre ells, el doctor Josep Tarruella, que ostentava la presidència del Congrés, l'alcalde, Ricard Palacín, el president de la Diputació Provincial, Romà Sol, el Governador Militar, Sr. Joan Gimeno, i altres autoritats, acompanyats de tot l'estol de metges representants de les diferents especialitats. S'inaugurà, també, l'exposició d'objectes, productes i elements relacionats amb els temes a tractar aquells dies. Als *Diaris* es pot llegir la llista d'expositors de les cases més representatives de productes

Els *Diaris* ens permeten resseguir totes les sessions i els seus debats amb novetats com la solució quirúrgica amb tècniques innovadores que es planteja a la «litiàsi biliar»,⁸ i la utilització de la radiologia com a sistema de detecció, sense oblidar la relació amb els pacients, que també trobà defensors en aquestes sessions. En el marc del Congrés es presenten les conclusions de l'experiment que el Dr. Carrasco Formiguera havia dut a terme en el camp de la diabetis; després d'un període d'experimentació amb animals inoculant-los insulina, va combatre els seus efectes amb injeccions de sucre. També es van poder escoltar els últims estudis en *hemorràgies cerebrals* o sobre *fractures complicades*. Igualment l'*Organització Hospitalària a Catalunya* va ser un del temes principals, centrat sobretot en els infants i en la maternitat. Són temes molt controvertits que confronten les diferents opinions, i les comunicacions presentades evidencien la necessitat d'ampliar el sistema hospitalari de caràcter assistencial, tot i les dificultats que expressa el Dr. Dexeus. Tots defensaven la necessària modernització de la Casa de Maternologia per a aconseguir la disminució de la mortalitat infantil gràcies als medis més avançats.[Fig.6]

³ *El País*, Lleida, del 23 al 27 de juny 1923, se'n fa ressò. El dia 23 comenta l'arribada d'alguns dels personatges.
⁴ *Boletín Médico: Revista científica y profesional (Órgano del Colegio Oficial de Médicos de la Provincia de Lérida)*, núm. 255 (1 de juliol de 1923).
⁵ *Vida Sanitaria*, editat per Amali Prim; Carrer Estereria de Lleida, núm. 5 (1 de juliol de 1923).
⁶ *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana* (24 de juny de 1923; núm 2 del dia 25), p. 3.
⁷ El President de la Mancomunitat de Catalunya, Josep Puig i Cadafalch (1917-1924), va impulsar la construcció del que serà el nou Hospital de Santa Maria. En l'actualitat és l'Hospital Provincial de Santa Maria, situat a la Carretera d'Osca (Avinguda Rovira Roure) i cal dir que va ser inaugurat l'1 de maig de 1928 per Miguel Primo de Ribera, en plena Dictadura.
⁸ Càlculs biliars.

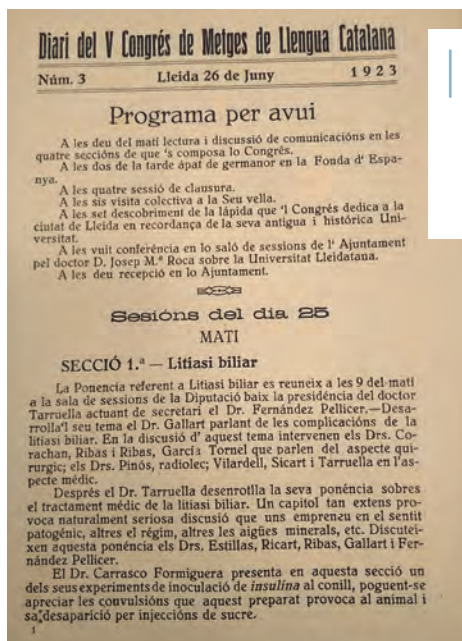

Fig. 6. Primera plana del *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana*, 26 de juny de 1923, núm. 3. AML

Van ser importants les seccions de *Cirurgia i Especialitats*, tractades en les últimes sessions que es recullen al *Diari* núm. 4, que es publicà el dia 27.⁹ En aquest diari també es recull la resposta activa de la ciutat amb assistència de la població als actes públics i torna a fer referència a la placa commemorativa que el Congrés havia deixat a la ciutat. Avui encara la podem veure en el seu nou emplaçament als edificis de l'Hospital Provincial de la Carretera d'Osca, en el nou edifici de la Facultat de Medicina (CAMPS i CAMPS 2003). [Fig.7]

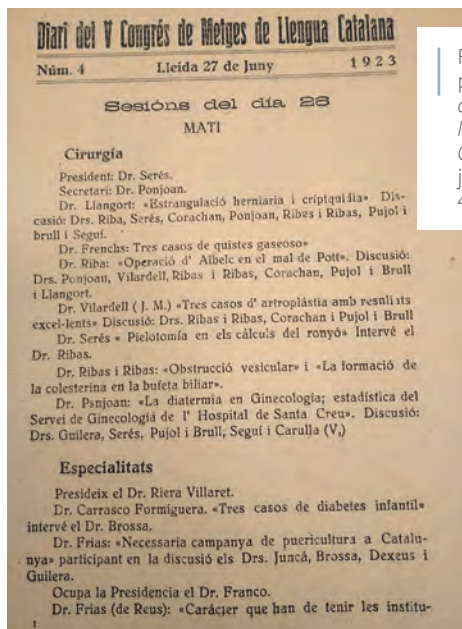

Fig. 7. Primera plana del *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana*, 27 de juny de 1923, núm. 4. AML

La cloenda va anar a càrrec del Dr. Freixas i tractà sobre el que havia representat el *V Congrés de Metges de Llengua Catalana*. Després es va celebrar un àpat de comiat a la Fonda d'Espanya, on s'aplegaren un centenar d'assistents que alegrement varen celebrar l'èxit d'un esdeveniment que ja ha quedat per a la història de la ciutat. Al finalitzar, i ja

de nou al Palau de la Diputació, es va procedir a la cloenda, encapçalada pel president del Congrés, el Dr. Tarruella, que novament va agrair a la ciutat l'acollida. Van aprofitar l'última tarda per visitar la Seu Vella com a acte de reconeixement a l'antiga càtedra. Unes cent cinquanta persones van acudir a la visita, a les quals es va obsequiar amb la còpia del bonic sonet «Lo Campanar de Lleida» que havia publicat Magí Morera i Galícia per primer cop a *El Pallaresa* (Lleida, núm. 87, 29 maig 1895, p. 3), inspirat per la grandesa del seu campanar. [Fig.8]

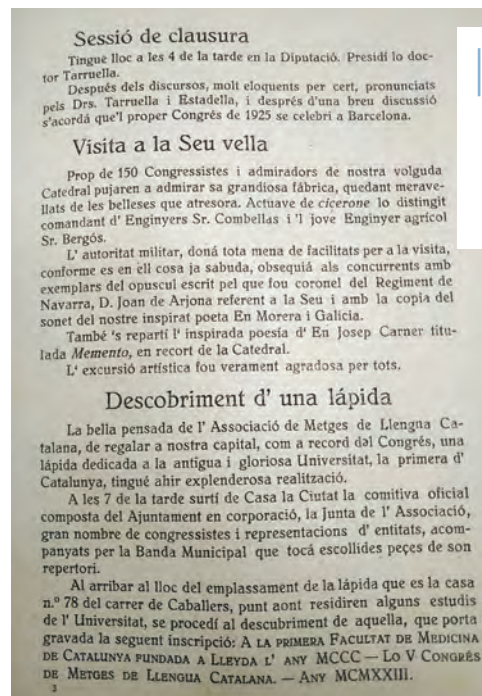

Fig. 8. Pàgina 3 del *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana*, 27 de juny de 1923, núm. 4. AML

El dia 27 de juny, ja fora de programació, s'organitzà una improvisada excursió a la gran presa d'aigua que formava part del sistema hidroelèctric, al poble de Camarasa, i que havia de ser «la gran solució elèctrica de tota Catalunya».¹⁰

Com els quatre congressos anteriors, el de Lleida va recollir brillants exposicions i apassionats debats sobre diferents temes mèdics, en els que participaren bona part del cos facultatiu de la ciutat, demostrant els seus coneixements i perícia. També cal destacar l'afluència de públic en general, entre encuriós i interessat, a moltes de les sessions que, com ja s'ha dit, eren obertes; per la seva banda, el cos polític i econòmic de la ciutat va participar en els actes socials, aprofitant per mostrar els nous edificis: el Teatre Viñes, on es produí la recepció de la inauguració del Congrés, i el Palau de la Diputació, on es van desenvolupar les sessions.

Aquest esdeveniment va deixar un testimoni important a la ciutat. L'Associació de Metges de Llengua Catalana també va reconèixer a Lleida amb una làpida commemorativa per la importància que la Facultat de Medicina havia tingut a l'Estudi General, fundat l'any 1300 per Jaume II, i la seva pervivència fins

⁹ *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana* (26 de juny de 1923, núm 4 del dia 27), p. 2. Es fa referència a la conferència del Dr. Freixas del dia anterior, on destaca el congrés i els beneficis que aporta a Lleida.

¹⁰ «Excursió a Camarasa», *Boletín Médico* (1 juliol 1923).

al 1720, dissolta per Felip V. Es va instal·lar amb tota solemnitat a la façana del carrer Cavallers, núm. 78, un edifici que era vestigi de l'Estudi General.¹¹ A l'acte van assistir, a més dels congressistes, representants de la Paeria i la Banda municipal. Finalment es va descobrir la placa amb la següent inscripció:

A LA PRIMERA FACULTAT DE MEDICINA DE CATALUNYA,
FUNDADA A LLEIDA L'ANY MCCC – LO V CONGRÉS DE
METGES DE LENGUA CATALANA - ANY MCMXXIII [Fig.9]

Fig. 9. Placa commemorativa de la primera Facultat de Medicina de Catalunya, fundada el 1300 (any 1923)

Cal ressaltar la rellevància de l'esdeveniment al primer terç del segle XX, en una ciutat que tot just es despertava a l'interès sobre la medicina, la higiene i, sobretot, la salut pública, i que, segons es pot deduir, va obrir portes als metges capdavanters en les línies d'estudi més innovadores sobre medicina, cirurgia, organització hospitalària i sobre els nous invents que es feien quant a material científic. Fins i tot la premsa nacional se'n va fer ressò, com ara el diari *La Tribuna*, amb la crònica de Ramon Borràs Prim, de Barcelona, que qualificà l'esdeveniment de gran importància en el camp mèdic.

Des del seu origen, aquests congressos han cercat, per una banda, el tractament dels temes mèdics, quirúrgics i hospitalaris de primer ordre en importància i innovació, amb un «contingut cívic, establert amb criteris d'unitat lingüística».¹² Seguint aquesta línia es va decidir que el del 1923, el cinquè, se celebraria a Lleida, on tot just s'havia complert el doble centenari de l'eliminació de la Facultat de Medicina de l'Estudi General per Felip V. Així mateix, la ciutat es trobava sumida en projectes importants que havien de completar i millorar el seu sistema sanitari: el 1r d'abril de 1919 s'havia inaugurat la Gota de Llet i, entre els actes del Congrés que ens ocupa, es posà la primera pedra de l'Hospital Provincial (ESCOLÀ 2017). És difícil inferir quin va ser l'impacte del congrés en l'esdevenir sanitari de la ciutat. La dictadura de Primo de Rivera s'instaura amb el cop d'estat del 13 de setembre d'aquell any i la Mancomunitat se suspèn, igual que

bona part dels seus projectes. De fet, el següent Congrés de Metges de Llengua Catalana no se celebrarà fins l'any 1930 (ARTÍS 1996), finalitzada la dictadura, pel que sembla lògic pensar que tot allò que va ser objecte d'estudi i debat durant aquells tres dies a Lleida devia continuar, així com el progrés i el nivell professional dels cossos sanitaris, però sota un règim autoritari que no només no respectava la llengua catalana sinó que volia acabar amb l'«exclusivismo malsano».

L'any 1991, després de quasi tres segles, el Parlament de Catalunya aprovà el 12 de setembre la creació de la Universitat de Lleida amb la Facultat de Medicina. Actualment els nostres estudiants encara en gaudeixen.

El 1996 se celebrà a la ciutat el *15é Congrés de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana* i per commemorar l'acte es va procedir a la descoberta d'una nova placa en la qual es pot llegir la següent llegenda (CAMPS i CAMPS 2003):

EN LA COMMEMORACIÓ DE LA REINSTITAUCIÓ DE LA
FACULTAT DE MEDICINA A LLEIDA ANY MCMXCI.
EL XV CONGRÉS DE METGES I BIÒLEGS DE LENGUA CA-
TALANA ANY MCMXCVI

280 anys després de la pèrdua dels drets de la Facultat de Medicina ordenada pel rei Felip V. Les dues plaques es poden veure a l'interior de la Facultat de Medicina situada al costat de l'Hospital Provincial de Santa Maria a l'Avinguda Rovira Roure, núm. 44.¹³ [Fig.10]

Fig. 10. Placa commemorativa de la reinstauració de la Facultat de Medicina a Lleida 1991 (any 1996)

Els Congressos de Metges de Llengua Catalana s'inicien l'any 1913 i se celebren més o menys cada dos anys. Amb una primera interrupció durant la Dictadura de Primo de Rivera, tornen a celebrar-se al 1930 i es repeteixen fins al 1936, que es suspenen fins l'any 1976, quan s'organitzà a Perpinyà, i des d'aleshores es faran cada quatre anys a tot el territori de parla catalana:

¹¹ *Diari del V Congrés de Metges de Llengua Catalana* (26 de juny de 1923, núm 4, del dia 27), p. 4. Es fa referència a la interessant dissertació que el Dr. Josep Maria Roca fa sobre la medicina, que, des de la creació de l'antiga Universitat de Lleida, es manté documentada exaltant la importància que tingué l'Estudi General al llarg de la Història a Lleida.

¹² Ricard Guerrero «Presentació del document digitalitzat dels Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana (1913-2013)». En línia: <https://taller.iec.cat/cmibllc/presentacio.asp>.

¹³ L'any 1991, després de molts anys, tants com aproximadament tres segles, el Parlament de Catalunya aprovà, el 12 de desembre, la Llei de creació d'una Universitat i Facultat de Medicina a Lleida.

-
- I Congrés: l'any 1913, Barcelona
 - II Congrés: l'any 1917, Barcelona
 - III Congrés: l'any 1919, Tarragona
 - IV Congrés: l'any 1921, Girona
 - V Congrés: l'any 1923, Lleida
 - VI Congrés: l'any 1930, Barcelona
 - VII Congrés: l'any 1932, Palma de Mallorca
 - VIII Congrés: l'any 1934, Barcelona
 - IX Congrés: l'any 1936, Perpinyà
 - X Congrés: l'any 1976, Perpinyà
 - XI Congrés: l'any 1980, Reus
 - XII Congrés: l'any 1984, Benicàssim
 - XIII Congrés: l'any 1988, Andorra la Vella
 - XIV Congrés: l'any 1992, Palma de Mallorca
 - XV Congrés: l'any 1996, Lleida
 - XVI Congrés: l'any 2000, Barcelona
 - XVII Congrés: l'any 2004, València
 - XVIII Congrés: l'any 2008, Girona
 - XIX Congrés: l'any 2012, Barcelona
 - XX Congrés: l'any 2017, Manresa
-

*[...] des d'aleshores
(1976) els Congressos
de Metges de Llengua
Catalana es faran
cada quatre anys a tot
el territori de parla
catalana.*

BIBLIOGRAFIA

ARTÍS (1996): Mireia Artís Mercadet, «El silenci de set anys», dins Joaquim Ramis (ed.), *Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: Gairebé un segle*, Barcelona, Fundació Uriach 1838.

Boletín Médico: Revista Científica y Profesional (Órgano del Colegio Oficial de Médicos de la Provincia de Lérida), núm 255 (1 juliol 1923).

CAMPS i CAMPS (2003): Manuel Camps Clemente i Manuel Camps Surroca, *Orígens i Evolució del Col·legi de Metges de Lleida*, Lleida, Pagès.

Diari del V Congrés de Metges en Llengua Catalana, Lleida, 1923. [Consulta: 29/06/2019]. En línia: <http://hdl.handle.net/10459/3567>.

ESCOLÀ (2017): Zenith Escolà Gateu, *La Gota de Llet de Lleida: Edifici i institució sanitària municipals (1917-1962)*, Lleida, Pagès - Ajuntament de Lleida.

GUERRERO (2013): Ricard Guerrero, «Presentació del document digitalitzat dels Congressos de metges i biòlegs de llengua catalana (1913-2013)». [Consulta: 29/06/2019]. En línia: <https://taller.iec.cat/cmibllc/presentacio.asp>.

El País (Lleida), núms. 12.944 (23 juny 1923), 12.945 (25 juny 1923), 12.946 (26 juny 1923) i 12.947 (27 juny 1923).

RAMIS (1996): Joaquim Ramis (ed.), *Els Congressos de Metges i Biòlegs de Llengua Catalana: Gairebé un segle*, Barcelona, Fundació Uriach 1838.

Vida Sanitaria (Lleida), núm. 5 (1 juliol 1923).